

อนิย ปัจจัย

ว่าโดยกาล บอกความจำเป็น แปลว่า ฟัง.....

ว่าโดยวาก ลงหลังสัทัมมธาตุ เป็นกัมมวาก และเหตุกัมมวาก
ลงหลังอกัมมธาตุ เป็นภาววาก และเหตุกัมมวาก

ว่าโดยลึงค์ เป็นได้ทั้ง ๓ ลึงค์

ปุงลึงค์ แจกอย่าง ปุริส

อิตถิลึงค์ ลง อา ปัจจัยเครื่องหมายอิตถิลึงค์

แจกอย่าง กณญา

นปุงสลึงค์ แจกอย่าง กุล

วิธีลง อนิย ปัจจัยหลังธาตุ มีกฎ ดังนี้

1. ธาตุพยางค์เดียว เป็นสระ อา ให้ลบ อา สระหน้า ทีฆะ อ สระหลัง เช่น ปานีโย (ปา+อนิย+สิ)
อันเขาฟังตีมทานีโย (ทา+อนิย+สิ) อันเขาฟังให้

2. ธาตุพยางค์เดียว เป็น อุ อู พฤทธิ อุ อู เป็น โอ, มีสระอยู่หลัง
แปลง โอ เป็น อว

เช่น ภาณีย (ภา+อนิย+สิ) ฟังเป็น

อภิภาณีย (อภิ+ภา+อนิย+สิ) อันเขาฟังครอบงำ

สวณีย (สุ+อนิย+สิ) อันเขาฟังฟัง

3. ธาตุพยางค์เดียว เป็น อิ อี พฤทธิ อิ อี เป็น เอ, มีสระอยู่หลัง
แปลง เอ เป็น อย

เช่น สยณีย (สี+อนิย+สิ) ฟังนอน

นยณีย (นิ+อนิย+สิ) อันเขาฟังนำไป

4. ธาตุหลายพยางค์ ลบสระที่สุตธาตุ

เช่น อาสนีย์ (อาส+อนีย์+ลี) ฟิงนัง
 อุปราสนีย์ (อุป+อาส+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงนังไกล์
 วจณีย์ (วจ+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงกล่าว
 ขาทณีย์ (ขาท+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงเคี้ยวกิน
 ขมณีย์ (ขม+อนีย์+ลี)
 อันเขาฟิงอดทน/ทน
 ทสสนีย์ (ทิส+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงดู/เห็น
 ปฏิจฉาณีย์ (ปฏิ+ฉท+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงปกปิด
 ปกาสนีย์ (ป+กาส+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงประกาศ
 เปกขณีย์ (เป+อิทข+อนีย์+ลี)
 อันเขาฟิงเฟ่งเล็ง
 เลหณีย์ (ลิห+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงลิ้ม/เลีย

5. ธาตุในหมวด รุฑ ธาตุ และธาตุที่ลงท้ายด้วย อิ ถ้าไม่ลง
 นิคคหิตอาคม ก็พฤทธิสระต้นธาตุได้บ้าง
 เช่น โภชนีย์ (ภุช+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงกิน
 ภุฉณีย์ (ภุฉ+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงกิน (ไม่พฤทธิ)

6. ธาตุในหมวด ทิว สุ ก็ คห จุร ลงปัจจัยประจําหมวดธาตุ ได้
 เช่น ปฏิปชชณีย์ (ปฏิ+ปท+ย+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงปฏิบัติ
 สายณีย์ (สา+ย+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงลิ้ม(รส)
 ปุชณีย์ (ปุช+ณ+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงบูชา

7. ธาตุมี ร ห เป็นที่สุด และ รม อป ธาตุ เป็นต้น แปลง น
 เป็น ณ เช่น
 กรณีย์ (กร+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงทำ
 สรณีย์ (สร+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงระลึก
 คหณีย์ (คห+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงจับ
 รมณีย์ (รม+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงยินดี
 ปาปุณีย์ (ปา+อป+อุณ+อนีย์+ลี) อันเขาฟิงถึง

8. เหตุกัมมมาจาก ให้ลง เณ ณาเป ปัจจัยก่อน เช่น
 ภาวนีโย (ภฺ+เณ/ณาเป+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้เจริญ
 ยาปนีโย (ยา+ณาเป+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้เป็นไป
 มโนภาวนีโย(มฺ+ภฺ+เณ+อนีย+สิ)อันเขาพึงยังใจให้เจริญ
 วุฏฐาปนีโย (วิ+อุ+ฐฺ+ณาเป+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้ลุกขึ้น
 วิญญาปนีโย (วิ+ญฺ+ณาเป+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้รู้แจ้งชัด
 ปริปาจนีโย (ปริ+ปจฺ+เณ+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้สุกรอบ
 สณฺญาปนีโย (สฺ+ญฺ+ณาเป+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้รู้พร้อม
 ปฏิสารณีนีโย (ปฏฺ+สฺ+เณ+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้กลับระลึกถึง
 นิชฌาปนีโย (นิ+ฌ+ณาเป+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้พินิจพิจารณา
 นิสฺสสารณีนีโย (นิ+สฺ+เณ+อนีย+สิ) อันเขาพึงให้แล่นออก

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงแปลเป็นภาษามคธ

๑. อ.ข้าวสุก อันพ่อครัว พึ่งหุง ฯ
๒. อันบุรุษ พึ่งตาย ฯ
๓. อ.มรณสติ อันภิกษุ พึ่งให้เจริญ ฯ

จงแปลเป็นภาษาไทย

๑. ปุริเสน คมนีย์ ฯ
๒. ทารเคน ชลฺ ปาณีย์ ฯ
๔. ปฏฺฐูปคฺเณ อุตฺตา ปตฺติวุฏฐาปนีโย ฯ